

ΤΟ ΣΥΡΙΑΚΟ ΖΗΤΗΜΑ , ΟΙ ΑΝΤΙΚΡΟΥΟΜΕΝΕΣ ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ ΤΩΝ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΕΣ ΕΞΕΥΡΕΣΗΣ ΛΥΣΕΩΣ

(ΕΛΙΣΜΕ-Δεκέμβριος 2015)

Ιπποκράτης Δασκαλάκης *

Το πρώτο εξάμηνο του 2014 η έκρυθμη κατάσταση στην περιοχή της Ουκρανίας και οι συνέπειες της μεσουρανούσαν στα διεθνή μέσα ενημέρωσης. Η ουκρανική κρίση, η προσάρτηση της Κριμαίας και οι συγκρούσεις στις εξεγερμένες ουκρανικές ρωσόφωνες επαρχίες βύθισαν στο ναδίρ τις προβληματικές σχέσεις Δύσεως-Ρωσίας. Σύντομα όμως, οι φλόγες της συριακής κρίσης αλλά και της ευρύτερης αναταραχής στη Μέση Ανατολή που είχαν αναζωπυρωθεί από το ξέσπασμα της Αραβικής Άνοιξης, το 2011, απέσπασαν και πάλι την προσοχή μας. Στα μέσα λοιπόν του παρελθόντος έτους, μια άγνωστη ισλαμιστική οργάνωση, η Islamic State of Iraq and Syria-ISIS ή Islamic State in Iraq and the Levant-ISIL που ξεπήδησε στο Ιράκ από μια απρόσμενη συνεργασία σουνιτικών καταπιεσμένων στοιχείων και υπολειμμάτων τρομοκρατικών οργανώσεων και ανδρώθηκε στη Συρία, υπήρξε ο πρωταγωνιστής των γεγονότων. Ο ISIS γιγαντώθηκε χάρη στην ρεβανιστική και διεφθαρμένη πολιτική της Βαγδάτης και την απερισκεπτη πολύπλευρη βοήθεια αρκετών χωρών προς τις συριακές αντικαθεστωτικές ομάδες. Η δυναμική επανεμφάνιση του ISIS (2014) και η ταυτόχρονη κατάρρευση του ιρακινού στρατού αιφνιδίασε όλους αυτούς που επί χρόνια βασίζουν τις αναλύσεις τους σε «δυτικά ορθολογιστικά μοντέλα» και αδυνατούν να αντιληφθούν την πολυπλοκότητα των προβλημάτων και τη διαφορετικότητα της ψυχοσύνθεσης και κουλτούρας των λαών της περιοχής. Η οργάνωση αυτή διαδοχικά μεταλλάσσόμενη και δρώσα για μια περίοδο και ως al-Qaeda in Iraq, αφού ανασυγκροτήθηκε στα πεδία των μαχών της Συρίας, επανεμφανίστηκε αιφνιδιαστικά και κυριάρχησε στις σουνιτικές επαρχίες του Ιράκ. Τελικά επεξέτεινε τη δράση της σε όλη την περιοχή δίδοντας έμφαση στην εμπλοκή της στο συριακό εμφύλιο πόλεμο συγκρουόμενη όχι μόνο με τις δυνάμεις του αιμοσταγούς καθεστώτος του Μπασάρ αλ Άσσαντ αλλά και με τις υπόλοιπες αντικαθεστωτικές ομάδες. Η δομή, οργάνωση, εξοπλισμός, πολεμικές και επικοινωνιακές τακτικές και κυρίως ο φανατισμός σε συνδυασμό με την απόλυτη χρήση της τρομοκρατίας ως στρατηγικό όπλο, επέτρεψαν την επέκταση της εδαφικής κυριαρχίας της οργάνωσης που πλέον υπό την ονομασία «Ισλαμικό Κράτος» κήρυξε την επανίδρυση του «Χαλιφάτου». Όπως συμβαίνει πάντα, οι φλόγες της νέας εστίας, επισκίασαν την προηγούμενη ρωσικο-ουκρανική κρίση παρά την περιοδική επανάληψη χαμηλής έντασης συγκρούσεων και τη θέσπιση σημαντικών οικονομικών μέτρων από τη Δύση σε βάρος της Ρωσίας.

Το 2015 οι επιπτώσεις της συριακής κρίσης κορυφώνονται και διαχέονται όχι μόνο εξαιτίας της αγριότητας και επιτυχιών του ISIS, όσο ένεκα των τεράστιων προσφυγικών ρευμάτων που συρρέουν στην Ευρώπη αλλά και των τρομοκρατικών επιθέσεων που εξτρεμιστές ισλαμιστές προκαλούν σε ευρωπαϊκές και μη χώρες. Οι προσφυγικές ροές (όχι μόνο από τη Συρία) θέτουν σε δοκιμασία τις αντίστοιχες

υπηρεσίες των χωρών διέλευσης και υποδοχής ενώ συνοδεύονται από χιλιάδες λιγότερο «προνομιούχους» οικονομικούς μετανάστες. Σημειωτέον ότι το 60% των Σύρων προσφύγων προέρχεται από περιοχές ελεγχόμενες από τις καθεστωτικές δυνάμεις. Το κύμα των μετακινουμένων πληθυσμών προκαλεί τριγμούς και δικαιολογημένες αντιδράσεις και ανησυχίες στις κοινωνίες των παραπάνω χωρών. Τα κράτη πλέον αδυνατούν να αντιμετωπίσουν τους πρωτοφανείς αριθμούς των εισερχομένων και καταφεύγουν σε ασυντόνιστα και μάλλον αναποτελεσματικά και μεμονωμένα μέτρα με βασικό γνώμονα την παροδική εκτόνωση του προβλήματος, τη μεταφορά του σε άλλους δρώντες, την ικανοποίηση των ψηφοφόρων και την τήρηση πολιτικών ισορροπιών. Συγχρόνως, η ανάγκη αντιμετώπισης των τρομοκρατικών ενεργειών οδηγεί τις χώρες στη λήψη εκτάκτων μέτρων ασφαλείας με τους συνεπαγόμενους περιορισμούς ορισμένων ελευθεριών.

Η κατάσταση περιπλέκεται ακόμη καθόσον οι εμπλεκόμενες δυνάμεις (μεγάλες, περιφερειακές, γειτονικές) διαθέτουν αντικρουόμενες και εναλλασσόμενες προτεραιότητες, προσεγγίσεις, στόχους και τακτικές. Παράλληλα η βαρύτητα της κάθε δύναμης επανακαθορίζεται ανάλογα με τις εξελίξεις και τις συμμαχίες. Ζωτικά συμφέροντα αντιπαρατίθενται σε διαχρονικές αντιπαλότητες και οικονομικές συναλλαγές γεφυρώνουν ετερόκλητες εθνοτικές, φυλετικές και θρησκευτικές διαφορές. Συγχρόνως πλήθος πρωταγωνιστών καθοδηγούνται από ιδιοτελή προσωπικά κίνητρα επιβίωσης, πολιτικής κυριαρχίας και πλουτισμού. Σε αυτό το νεφελώδες περιβάλλον των μεταβαλλόμενων ισορροπιών και πληθώρας ξένων μαχητών είναι τελείως φυσικό φαινόμενο η εναλλαγή των ρόλων μεταξύ καθεστωτικών και αντικαθεστωτικών, μετριοπαθών και εξτρεμιστών. Παράλληλα, η ύπαρξη δεκάδων αντιπάλων φυλετικών εθνοτήτων, αλληλομισούμενων σχετών, συγκρουόμενων θρησκευτικών ομάδων, φανατισμένων αιρετικών υποομάδων, εγκληματικών οργανώσεων και μεμονωμένων προσώπων πυροδοτεί έναν ανελέητο αγώνα όλων εναντίον όλων όπου η τρομοκρατία έχει αντικαταστήσει τη στρατηγική. Αυτή η πολύπλοκη κρίση γίνεται οξύτερη καθώς η πλευρά των ισλαμιστικών εξτρεμιστικών ομάδων διέπεται από την επαναστατική προδιάθεση της παγκόσμιας εγκαθίδρυσης μιας ακραίας μορφής του σουνιτικού ισλαμισμού. Στόχος μαξιμαλιστικός που αναπόφευκτα οδηγεί σε ολοκληρωτική ρήξη και περιορίζει, ίσως και εξαλείφει, τα όρια ευρέσεως κοινά αποδεκτής λύσεως.

Στο μεταξύ, η πρότινος άγνωστη οργάνωση και αυτοαποκαλούμενη τώρα ως «Ισλαμικό Κράτος» διαθέτει πλέον εδαφική επικράτεια και γνωρίσματα κρατικής κυριαρχίας. Αυτή όμως ακριβώς η γιγάντωση της προκαλεί την ανησυχία και συσπείρωση των αντιπάλων και των χθεσινών υποστηρικτών της. Από το τέλος του καλοκαιριού του 2014 αρχίζει να δέχεται αυξανόμενα διαδοχικά πλήγματα από ένα ετερόκλητο συνασπισμό δυτικών (της Ρωσίας συμπεριλαμβανομένης) και αραβικών κρατών. Σε απάντηση αυτών ακριβώς των πιέσεων και του διαφαινόμενου περιορισμού της δυνάμεως της, εξαπολύει τυφλά τρομοκρατικά κτυπήματα στρεφόμενα κατά αμάχων στη Συρία αλλά και στις χώρες που συγκροτούν τον πολεμικό μηχανισμό ανάσχεσης της.

Οι εξελίξεις αυτές λαμβάνουν χώρα σε μια περιοχή όπου οι ισορροπίες είναι ευμετάβλητες, τα διλλήματα ασφαλείας έντονα και οι συνδυασμοί συμμαχιών και συμφερόντων περίεργοι, πολλαπλώς διαπλεκόμενοι έως και αφύσικοι. Η αναμενόμενη επιστροφή του Ιράν (μετά την επίτευξη συμφωνίας για το πυρηνικό του πρόγραμμα) στην κανονικότητα προκαλεί αμηχανία έως και ανησυχία. Τα ρωσικά στρατεύματα ενισχύονται στη Λατάκεια της Συρίας (2015) και ρωσικά αεροσκάφη επιχειρούν πλέον κατά των αντιπάλων του Άσσαντ (από τις 30 Σεπτεμβρίου 2015). Η πύκνωση των πτήσεων στρατιωτικών αεροσκαφών πάνω από το συριακό έδαφος οδηγεί στην ανάγκη τήρησης διαύλων επικοινωνίας για αποφυγή εμπλοκών (μεταξύ ρωσικών και δυτικών δυνάμεων) ενώ αχνά διαφαίνεται η πιθανότητα προσέγγισης των κυρίων εξωτερικών πρωταγωνιστών για δρομολόγηση μιας πολιτικής λύσεως. Δύο τα βασικά ερωτήματα που πλανώνται: ποιος θα επιβάλλει αυτή τη λύση και ο μελλοντικός ρόλος του καθεστώτος του Άσσαντ στη Συρία.

Το συμβάν της προαναγγελθείσας ίσως και αναμενόμενης (από ρωσικής πλευράς) και μάλλον προσχεδιασμένης (από τουρκικής πλευράς) κατάρριψης του ρωσικού αεροσκάφους Su-24 από τουρκικό F-16 στις 24 Νοεμβρίου 2015 υπό αντικρουόμενες συνθήκες και αμφιλεγόμενες προθέσεις κυριαρχεί στην επικαιρότητα και οδηγεί σε μια ραγδαία επιδείνωση των σχέσεων των δύο χωρών. Το συμβάν αυτό έλαβε χώρα σε μια περίοδο όπου έχουν αρχίσει να αυξάνονται οι φωνές για την ανάγκη άμεσης επίτευξης μιας διεθνούς συμφωνίας ειρήνευσης της περιοχής με προσέγγιση Δύσης και Ρωσίας. Κάτω υπό αυτές τις πολύπλοκες συνθήκες θα προσπαθήσουμε μια ανάλυση των επιδιώξεων των εμπλεκόμενων βασικών μερών λαμβάνοντας υπόψη τα πρόσφατα γεγονότα, τα διαφαινόμενα αντικρουόμενα και αναπροσδιοριζόμενα συμφέροντα, τις γενικότερες ισορροπίες αλλά και τα διδάγματα της ιστορίας. Βέβαια δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής και το γεγονός ότι τα κράτη ως ορθολογικοί δρώντες αποτυγχάνουν ενίοτε να λειτουργήσουν ορθολογικά.

Ας εξετάσουμε πρώτα την στρατιωτική υπερδύναμη, τις ΗΠΑ. Οι δύο θητείες του Αμερικανού Προέδρου Μπαράκ Ομπάμα χαρακτηρίζονται από μια προσπάθεια απεμπλοκής από τις προγενέστερες επεμβάσεις των ΗΠΑ στο χώρο της ευρύτερης Μέσης Ανατολής και υπό την κάλυψη της αντιπρομοκρατικής εκστρατείας. Αντίστοιχη διστακτικότητα παρατηρείται και στην ανάληψη του ρόλου του παγκόσμιου σταθεροποιητή και εγγυητή της ασφάλειας και ειρήνης. Ρόλο που αυτόβουλα, με τη λήξη του ψυχρού πολέμου, ανέλαβαν οι ίδιοι οι Αμερικανοί ως μέρος της «μεσσιανικής» αποστολής τους σε συνδυασμό με την προώθηση των εθνικών συμφερόντων τους. Τελικά, οι ΗΠΑ μάλλον αντιλήφθηκαν ότι όχι μόνο το κόστος της περαιτέρω επέκτασης αλλά ακόμη και της διατήρησης της θέσεως τους στο παγκόσμιο σύστημα αρχίζει να μην αντισταθμίζεται από τα ανταποδοτικά οφέλη. Υπό το βάρος αυτού του αυξανόμενου αβάστακτου κόστους επέλεξαν τη σταδιακή και υπολογισμένη αναδίπλωση και επικέντρωση στα αυστηρά περιορισμένα ζωτικά τους συμφέροντα. Η πολιτική αυτή εκτιμούν ότι θα τους επιτρέψει τη διατήρηση της αναγκαίας οικονομικής ευρωστίας και τεχνολογικής υπεροχής που αποτελούν τη βάση της παγκόσμιας πρωτοκαθεδρίας σε ένα πολυπολικό και πολύπλοκο κόσμο.

Στα πλαίσια αυτής της στρατηγικής επιλογής, η αποχώρηση από την περιοχή της Μέσης Ανατολής αποτελεί αναμενόμενη εξέλιξη. Επιζητούμενος στρατηγικός στόχος σε κάθε αναδίπλωση μεγάλης δυνάμεως είναι η μη αντικατάσταση του κενού από μια αντίπαλη (ή δυνητικά αντίπαλη) μεγάλη δύναμη ή ακόμη και από μια ενδεχομένως ανεξέλεγκτη υποψήφια περιφερειακή δύναμη. Ως γνωστόν, ο κατακερματισμός της ισχύος σε πολλούς τοπικούς αδύναμους και εξαρτώμενους παίκτες αποτελεί την καλύτερη εγγύηση για τη διατήρηση της πρωτοκαθεδρίας αποφεύγοντας έτσι το κόστος της τοπικής εμπλοκής.

Η αμερικανική πολιτική της τήρησης αποστάσεων και μη επέμβασης επιλέχθηκε στη διάρκεια της «αραβικής άνοιξης» δεχόμενη αμφίπλευρες επικρίσεις από παραμέληση των εθνικών συμφερόντων και μη στήριξη παραδοσιακών συμμάχων μέχρι και διστακτικότητα καταδίκης των καταπιεστικών καθεστώτων. Η εμπλοκή στην λιβυκή κρίση μάλλον ήταν μια αναγκαστική επιλογή μεταξύ δράσεως και αδράνειας και ένας απρόθυμος εφελκυσμός υπό την πίεση μιας διστακτικής συμπαραστάσης σε ευρωπαϊκές εμμονές. Τα συμπεράσματα της λιβυκής κρίσης, αλλά και των προηγούμενων εμπλοκών σε Ιράκ και Αφγανιστάν, έκριναν εν πολλοίς την αμερικανική στάση στη συριακή κρίση. Οι αρχικοί αισιόδοξοι υπολογισμοί για πτώση του καθεστώτος του Άσσαντ διαψεύστηκαν και η αντικαθεστωτική εξέγερση μεταβλήθηκε σε μια αδυσώπητη εμφύλια σύγκρουση με θρησκευτικούς και εθνοτικούς διαχωρισμούς αλλά και εμπλοκή γειτονικών και μη δυνάμεων. Το καθεστώς του Άσσαντ επέδειξε σθεναρή αντίσταση και εκμεταλλευόμενο την αιματηρή τρομοκρατία του ISIS πέτυχε να καταστήσει κύριο αντίπαλο του το «Ισλαμικό Κράτος». Στην πολιτική αυτή βρήκε πρόθυμο συμπαραστάτη, για τους δικούς του λόγους το «Ισλαμικό Κράτος», με αποτέλεσμα το 2015 η σύγκρουση να εστιάζεται μεταξύ δύο εξίσου καταπιεστικών καθεστώτων και εναλλακτικών λύσεων. Δυστυχώς ο ενδιάμεσος μετριοπαθής χώρος μεταξύ των δύο «κακών» έχει εξασθενήσει υπερβολικά και κατά ορισμένους αναλυτές έχει εξαϋλωθεί.

Σε αυτήν την κατάσταση η αμερικανική πολιτική προσπαθεί να ισορροπήσει μεταξύ του «ελάχιστου κακού» χωρίς να προκαλέσει τριβές στους φίλους και συμμάχους της στην περιοχή. Η ρωσική επέμβαση στη Συρία μάλλον δεν εξέπληξε τις ΗΠΑ που επιθυμούν την ανάληψη του κόστους μιας λύσεως από τον ευρύτερο δυνατόν συνασπισμό δυνάμεων. Ακόμη η προοπτική μιας ισχυρής ρωσικής βάσεως στη Συρία και στην αυξανόμενης σημασίας Ανατολική Μεσόγειο δεν τρομοκρατεί τους αναλυτές της Ουάσινγκτον. Η αμερικανική ηγεσία γνωρίζει τις σχετικά περιορισμένες δυνατότητες της ρωσικής πολεμικής μηχανής (παρά την πρόσφατη «αμερικανικού» τύπου προβολή της ρωσικής ισχύος στη Συρία) μακράν της ρωσικής ενδοχώρας και ειδικά τις σχετικά με τις ΗΠΑ υποδεέστερες ικανότητες αεροναυτικών επιχειρήσεων. Η μεγαλύτερη ανησυχία των ΗΠΑ δεν απορρέει από μια συμβολική ή ακόμα και σημαντική ρωσική παρουσία στα παράλια της Συρίας όσο από μια απρόβλεπτη σιιτική σφήνα από τον Περσικό Κόλπο μέχρι την Μεσόγειο (Ιράν-Ιράκ-Συρία). Ο μάλλον υπερβολικός αυτός φόβος κυριαρχεί και στις σουνιτικές μοναρχίες του Κόλπου και στο Ισραήλ. Οι δυνατότητες όμως επέκτασης του Ιράν (πολιτικές-

στρατιωτικές-οικονομικές-ιδεολογικές) ίσως υπερπροβάλλονται καθόσον η ιρανική σιϊτική ταυτότητα αποτελεί σημαντική μειοψηφία εκτός του Ιράν και του Νοτίου Ιράκ. Ακόμη και η φιλοσιϊτική κυβέρνηση της Βαγδάτης τρέφει επιφυλάξεις έναντι της Τεχεράνης. Βλέπετε δεν αρκεί η θρησκευτική προσέγγιση για να ξεπεραστούν οι μακροχρόνιες αντιπαλότητες που οι εθνικές ομαδοποιήσεις (Ιρανοί/Πέρσες-Άραβες) προκαλούν. Θα ήταν όμως παράλειψη να μην αναφερθούμε στις ιδιαίτερες αμερικανοϊσραηλινές σχέσεις και δεσμεύσεις των ΗΠΑ για την ασφάλεια του Ισραήλ και την ανησυχία (εν μέρει δικαιολογημένη) του τελευταίου για το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν αλλά και τη διάδοση όπλων μαζικής καταστροφής. Επιπλέον η απεξάρτηση των ΗΠΑ από τους υδρογονάνθρακες του Περσικού Κόλπου αποτελεί εξίσου κομβικό σημείο για τη διαφαινόμενη αλλαγή της πολιτικής της Ουάσινγκτον. Το αμερικανικό όμως ενδιαφέρον παραμένει σημαντικότερο εξαιτίας των τεραστίων οικονομικών συμφερόντων των αμερικανικών εταιρειών πετρελαίων αλλά και εταιρειών αμυντικού υλικού. Η τελευταία παρατήρηση έχει ισχύ και για τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες και τη Ρωσία καθόσον οι εμπορικές συναλλαγές με τις χώρες του Κόλπου είναι αμοιβαία οικονομικά επωφελείς.

Στην Αραβική Χερσόνησο, οι σουνιτικές μοναρχίες αρχίζουν να ανησυχούν για την ανεξέλεγκτη γιγάντωση του «Ισλαμικού Κράτους» και των άλλων εξτρεμιστικών ομάδων που μέχρι πρόσφατα (ίσως ακόμη και σήμερα) λάμβαναν την πλουσιοπάροχη υποστήριξη τους. Μια αμφιλεγόμενη πολιτική που συνεχίζεται εδώ και χρόνια μέσω της ενίσχυσης σουνιτικών εξτρεμιστικών οργανώσεων, κυρίως από τη Σαουδική Αραβία, παρά τη δεδηλωμένη αντίθεση των πρώτων προς όλες τις «άπιστες» και διεφθαρμένες μοναρχίες του Κόλπου. Στο σημείο αυτό ίσως ο δυτικός ορθολογισμός αδυνατεί να κατανοήσει όλα αυτές τις συμπεριφορές που απορρέουν από θεολογικές αντιπαραθέσεις, τύπους ομόδοξων αλλά ταυτόχρονα συγκρουσιακών δογμάτων, που περιπλέκονται από οικονομικά συμφέροντα και έναν ανηλεή αγώνα επιβίωσης των οικογενειακών καθεστώτων, μέλη των οποίων ευρίσκονται σε όλες τις πλευρές των δυνητικών ανταγωνιστών.

Η Ρωσία από την έναρξη της συριακής κρίσεως υποστηρίζει το καθεστώς του Άσσαντ πολιτικά, οικονομικά και στρατιωτικά. Μία δύσκολη επιλογή που έφερε τη Ρωσία σε αντιπαράθεση όχι μόνο με τη Δύση αλλά και με το σύνολο των σουνιτικών αραβικών χωρών και δημιούργησε τις προϋποθέσεις της επαναστατοποίησης της από την ισλαμιστική τρομοκρατία και την αναζωπύρωση του τσετσενικού εφιάλτη. Εύλογα προβάλλει το ερώτημα για τους στόχους της Ρωσίας και το μέγεθος των διακυβευόμενων ρωσικών συμφερόντων στην περιοχή. Η δυναμική ρωσική επαναφορά στην περιοχή σε συνάρτηση με τους αναλαμβανόμενους κινδύνους δεν στοιχειοθετείται μόνο με στόχους πολιτικής και στρατιωτικής επιστροφής και επικυριαρχίας στη Μέση Ανατολή. Ούτε μια ρωσική προσπάθεια ελέγχου των περιορισμένων στη Συρία κοιτασμάτων υδρογονανθράκων και οδών διέλευσης τους δικαιολογεί το μέγεθος της εμπλοκής. Φυσικά και η Συρία προβάλλει ως έδαφος διέλευσης αγωγών ενέργειας από την περιοχή του Κόλπου, του Ιράν και της ευρύτερης Κασπίας. Η σταδιακή όμως πύκνωση των δικτύων ενέργειας, των

εναλλακτικών διαδρομών, λύσεων και πηγών και η αλληλεξάρτηση παραγωγού-καταναλωτή μάλλον δεν δικαιολογούν την ένταση της ρωσικής εμπλοκής. Βέβαια με τη δυναμική της επέμβαση η Ρωσία επιβεβαιώνει το status της ως μεγάλης δύναμης και αφοσιωμένης αποφασιστικής συμμάχου και προστάτριας, αμφότερα όμως είχαν προαναδειχθεί και με τις περιπτώσεις Γεωργίας και Ουκρανίας. Η Ρωσία εκτιμάται ότι με την κίνηση αυτή επιδιώκει την ανάδειξη της ως πρωταγωνιστικού ρυθμιστή στην εξεύρεση λύσεως στην ευρύτερη περιοχή. Με τον τρόπο αυτό φιλοδοξεί ως αντάλλαγμα των «υπηρεσιών» της, να επιτύχει τη δρομολόγηση λύσεων «πακέτων» στο σύνολο των ανοικτών προβλημάτων που τα τελευταία χρόνια αναδείχθηκαν στις σχέσεις της με τη Δύση και αφορούν την εγγύς περιοχή των ζωτικών συμφερόντων της. Η Μόσχα εκτιμά ότι ο σημερινός συνδυασμός προσφυγικού-μεταναστευτικού προβλήματος και τρομοκρατίας καθιστά εφικτή αυτή τη στόχευση. Ακόμη και το πολυδιαφημιζόμενο άνοιγμα της Ρωσίας προς την Κίνα αποτελεί συμπληρωματικό μέρος αυτού του σχεδίου πίεσης προς τη Δύση αλλά παράλληλα και εναλλακτικό σχέδιο σε περίπτωση μη ευόδωσης του κυρίου στόχου. Η προσέγγιση Ρωσίας προς το Πεκίνο πιθανόν να είναι οικονομικά συμφέρουσα για αμφότερες τις δυνάμεις παρά τις σκληρές διαπραγματευτικές θέσεις της τελευταίας. Βέβαια η Μόσχα δεν παραγνωρίζει τη νομοτελειακή σύγκρουση δύο συνορευουσών δυνάμεων όταν μάλιστα η μια εξ' αυτών αναζητά ζωτικό χώρο για τον υπερπληθυσμό της και η ετέρα παρουσιάζει δημογραφική γήρανση και πλεόνασμα ανεκμετάλλετου εδάφους. Η Ρωσία αναγνωρίζει ότι το μέλλον της είναι συνδεδεμένο με τη Δύση και την Ευρώπη για μια πληθώρα λόγων. Η ενεργός συμμετοχή της σε μια κοινή λύση στο συριακό ζήτημα εκτιμά ότι θα προσφέρει για αντάλλαγμα την κατοχύρωση των κερδών της στα ζωτικά σημεία (Κριμαία-Ουκρανία-Γεωργία) και την αναστολή των οικονομικών κυρώσεων που έχουν πληγώσει την οικονομία της. Εκτιμάται ότι οι παραπάνω επιδιώξεις ώθησαν τη Ρωσία να προχωρήσει στο ριψοκίνδυνο άλμα της εμπλοκής στη συριακή κρίση. Συγχρόνως μέχρι σήμερα έχει πετύχει να προωθήσει την εικόνα μιας πολιτικής και στρατιωτικής υπερδύναμης προβάλλοντας τη στρατιωτική ισχύ της χρησιμοποιώντας τις πολυδιαφημισμένες τα τελευταία χρόνια δυτικές μεθόδους.

Μια άλλη περιφερειακή δύναμη με φιλόδοξους στόχους στην περιοχή είναι η Τουρκία. Ορθολογική η τουρκική επιδίωξη απόκτησης της πρωτοκαθεδρίας στην περιοχή καθόσον οι συντελεστές ισχύος της φαίνεται ότι μπορούν να υποστηρίξουν την προσπάθεια που ενισχύεται και από μια προβολή ήπιας ισχύος και ιστορικής και πολιτιστικής επίδρασης. Μάλλον όμως η υπερβολική προβολή του στόχου και της δυναμικής επιστροφής της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας αφενός ενεργοποίησε τις εθνικές μνήμες και διαφοροποιήσεις των λαών της περιοχής και αφετέρου ανησύχησε τους υπόλοιπους διεκδικητές και κυρίως τις μεγάλες δυνάμεις. Επιπλέον, πυκνώνουν οι αναφορές και ανησυχίες για μια «ισλαμοποίηση» της τουρκικής κοινωνίας με απρόβλεπτες συνέπειες (η περίπτωση της ριζοσπαστικοποίησης του Ιράν 36 χρόνια μετά ακόμη στοιχειώνει τους αναλυτές). Η Τουρκία αντιλήφθηκε ότι τα σχέδια της αντιμετωπίζονται με επιφύλαξη ενώ οι επιλογές της υποστήριξης στους «αδελφούς μουσουλμάνους» της Αιγύπτου και στις αντικαθεστωτικές δυνάμεις Λιβύης και Συρίας δεν ευοδώθηκαν. Αντίστοιχα οι χειρότεροι εφιάλτες της λαμβάνουν

χώρα στα ανατολικά, νότια σύνορα της και στο εσωτερικό της. Φόβοι που ίσως οδηγήσουν σε υπερβολικές αντιδράσεις και σε μια «αυτοεκπληρούμενη προφητεία» ενώ υπάρχει ακόμη η δυνατότητα της προσέγγισης και συνεργασίας με το κουρδικό μετριοπαθές και ομόδοξο σουνιτικό στοιχείο.

Σε αυτό το περιβάλλον η Τουρκία αποφάσισε να προχωρήσει σε μια επίδειξη ισχύος και αποφασιστικότητας με μια μάλλον προσχεδιασμένη κατάρριψη «λελογισμένου» ρίσκου. Το μήνυμα που προσπάθησε να στείλει η Άγκυρα -ενόψει μιας ενδεχόμενης προσπάθειας λύσεως του συριακού ζητήματος- είναι η υπενθύμιση της σημασίας της, των συμφερόντων της και του ρόλου της ως προστάτριας των μουσουλμανικών χωρών και πληθυσμών. Συγχρόνως έσπευσε και να καλυφθεί υπό τη συμμαχική ομπρέλα λαμβάνοντας τις από τις συνθήκες επιβαλλόμενες χαλαρές εγγυήσεις και δηλώσεις υποστήριξης αλλά δεχόμενη και σφοδρή υπόγεια κριτική για την ενέργεια της. Ψύχραιμη η Ρωσία αποφεύγει κάθε πρόκληση προς τη Συμμαχία και καταφεύγει σε σημαντικές οικονομικές κυρώσεις προς την Τουρκία. Κυρώσεις που έχουν αρνητικό αντίκτυπο και στις δύο χώρες καθόσον οι μεταξύ τους εμπορικές σχέσεις ανέρχονται στο ποσό των 35 δισεκατομμυρίων δολαρίων ετησίως με προσδοκώμενο (στο παρελθόν) στόχο τα 100 δισεκατομμύρια για το 2023. Εδώ επανέρχεται το ερώτημα της σκοπιμότητας της τουρκικής ενέργειας αλλά και της διακινδύνευσης των ρωσικών οικονομικών στόχων σε περίοδο μάλιστα σημαντικής οικονομικής ύφεσης (εξαιτίας των δυτικών μέτρων) της τελευταίας. Δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής μας ότι αμφότερα τα κράτη διαθέτουν αυταρχικά προσωποπαγή καθεστώτα με έλλειμμα δημοκρατικής θεσμικής λειτουργίας όπως τουλάχιστον αυτή είναι γνωστή στη Δύση. Σε αυτό το περιβάλλον είναι εφικτή η λήψη αποφάσεων υψηλού πολιτικού ρίσκου που καλλιεργούν κλίμα αντιπαράθεσης (ειδικά όταν προϋπάρχουν μακροχρόνιες συνθήκες αντιπαλότητας) και αποσκοπούν σε εξαναγκασμό συντριπτικής υποχώρησης του αντιπάλου με δυνατότητα όμως και άμεσης επανεκκίνησης των πληγωμένων αλλά κερδοφόρων σχέσεων. Βέβαια και στην περίπτωση αυτή δεν πρέπει να ξεχνάμε τη μακροχρόνια διαδρομή των προβληματικών ρωσικοτουρκικών σχέσεων ως αναπόφευκτο αποτέλεσμα της γειννίαςσης δύο μεγάλων επεκτατικών δυνάμεων.

Επανερχόμενοι στη συριακή κρίση διακρίνουμε την εξάντληση των εμπλεκομένων και την αδυναμία επίτευξης στρατιωτικής νίκης παρά την εμπλοκή ξένων δυνάμεων και ενισχύσεων σε προσωπικό, μέσα, υποστήριξη και χρήματα. Επιπλέον, τα αποτελέσματα της κρίσεως έχουν αρχίσει να καθίστανται πιεστικά στη πολιτικά αδρανοποιημένη Ευρώπη και επιζητείται η εξεύρεση πολιτικής λύσεως. Πιθανόν το δυσκολότερο σημείο της λύσεως είναι η επιβολή της ειρήνευσης καθόσον θα απαιτηθεί η στρατιωτική-πολιτική-οικονομική και ιδεολογική συντριβή του «Ισλαμικού Κράτους» (ίσως και άλλων ισλαμιστικών εξτρεμιστικών οργανώσεων) μέσα σε συνθήκες που δεν θα διαταράξουν τις ευαίσθητες ισορροπίες που οποιαδήποτε λύση θα προβλέπει. Η επίτευξη αυτού του στόχου αναπόφευκτα θα απαιτήσει τη διεξαγωγή και χερσαίων επιχειρήσεων για αντιμετώπιση αυτών των οργανώσεων αλλά παράλληλα και για την απεμπλοκή των αντιπάλων και την

εξασφάλιση της εσωτερικής ασφάλειας. Το κύριο λοιπόν θέμα εστιάζεται στην εξεύρεση των κατάλληλων πρόθυμων αλλά και ικανών δυνάμεων που θα επιτύχουν το στόχο αυτό στα πλαίσια μιας συνολικής πολιτικής λύσης. Η μερική ή ακόμη και πλήρης απόσυρση/αντικατάσταση του καθεστώτος Άσσαντ δύναται να επιτευχθεί με κατάλληλες ενέργειες, διασφαλίσεις και πιέσεις εφόσον υπάρξει σύμπλευση των μεγάλων δυνάμεων. Το παράδειγμα της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης και των συνθηκών του Dayton αποτελεί μια περίπτωση μη πλήρους λειτουργικής λύσης η οποία όμως πέτυχε να σταματήσει την εμφύλια διαμάχη μεταφέροντας σε ένα αβέβαιο μέλλον την επιτυχή λειτουργική ολοκλήρωση της προβληματικής συνομοσπονδίας των ορκισμένων αντιπάλων. Επιπλέον, οι συνθήκες του Dayton δεν επέβαλαν την άμεση απομάκρυνση ή και τιμωρία των σκληροπυρηνικών ηγετών των Σερβοβοσνίων Radovan Karadžić και Ratko Mladić αλλά ορθά έδωσαν προτεραιότητα στην ειρήνευση της περιοχής προβλέποντας ορθά, τη σε δεύτερη φάση αναίμακτη απομάκρυνση τους με πρωτοβουλίες των πρώην υποστηρικτών τους. Ανάλογη προνοητικότητα πρέπει να δοθεί και για το καθεστώς του Άσσαντ το οποίο, ορθά για σημαντική μερίδα του πληθυσμού, αποτελεί την εγγύηση της ασφάλειας του αλλά και των συμφερόντων ορισμένων σημαντικών κρατικών δρώντων.

Στα όμματα των στρατηγικών αναλυτών Ρωσίας και ΗΠΑ η εύρεση μιας συνολικής επαναπροσέγγισης (με λύση «πακέτο» για τα ανοικτά προβλήματα) καθίσταται καθημερινά πιο ελκυστική και εφικτή. Η αποσταθεροποίηση του κοινωνικού ιστού της Ευρώπης και μια επανεμφάνιση της οικονομικής ύφεσης θα συμπαρασύρει όλες ανεξαρτήτως τις χώρες με άγνωστες συνέπειες. Οι ΗΠΑ και η Ρωσία έχουν αρκετούς λόγους (διαφορετικούς) να είναι ευχαριστημένες από την παρούσα ισορροπία και μάλλον η προσοχή τους στρέφεται στη Άπω Ανατολή και στην οικονομική τους εξασφάλιση και ενδυνάμωση. Φυσικά σε κάθε πλευρά υπάρχουν οι δυνάμεις εκείνες οι οποίες επιθυμούν την περαιτέρω όξυνση των σχέσεων για διάφορους λόγους αλλά μάλλον αποτελούν μη κυρίαρχη τάση.

Παρατηρήσατε ότι δεν αναφέρθηκα παρά κατ' ελάχιστον στο ρόλο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως αλλά και των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων (Ηνωμένο Βασίλειο, Γαλλία, Γερμανία) καίτοι συμμετέχουν πλέον ενεργά στις επιχειρήσεις κατά του ISIS. Η αντίδραση της Ευρώπης, μάλλον παρακινήθηκε περισσότερο από τις συνέπειες της προσφυγικής-μεταναστευτικής κρίσης και τρομοκρατίας παρά από το ενδιαφέρον για την περιοχή και την επιθυμία μιας ενεργούς συμβολής στην εξεύρεση λύσεως. Καίτοι οι προαναφερθείσες χώρες ετάχθησαν υπέρ της απομάκρυνσης του καθεστώτος Άσσαντ και μάλιστα προχώρησαν και σε ενέργειες υποστήριξης των αντικαθεστωτικών δυνάμεων (με μάλλον ανεπιθύμητα αποτελέσματα) δεν κατέστη δυνατή μια πιο αποφασιστική ευρωπαϊκή δράση (πλην κοινών δηλώσεων) ή αποφασιστική πρωτοβουλία. Σήμερα, οι χώρες της Ευρώπης έχουν ταχθεί αναφανδόν κατά του ISIS οι ενέργειες τους όμως δε συντονίζονται στα πλαίσια της ΚΕΠΠΑ αλλά περισσότερο από την υπό αμερικανική εποπτεία μιας low profile «συμμαχίας» κατά των εξτρεμιστών ισλαμιστών. Προφανείς ενδείξεις της αδυναμίας της Ευρωπαϊκής Ενώσεως να συντάξει και να εφαρμόσει συνεπή πολιτική σε

παγκόσμια θέματα που απαιτούν πολιτική αποφασιστικότητα, προβολή στρατιωτικής ισχύος και ανάληψη ανάλογου κόστους και ρίσκου. Δεν θα ήταν υπερβολή να ισχυριστούμε ότι ο προνομιακός χώρος δραστηριοποίησης της Ευρώπης μάλλον παραμένει το eurogroup ενώ όταν εμφανίζονται θέματα ασφαλείας προτιμάει να αναδιπλωθεί στους χώρους της πιο έμπειρης και αμερικανοκίνητης Ατλαντικής Συμμαχίας. Ενίοτε η ενηλικίωση είναι μια βασανιστικά αργή διαδικασία και χωρίς εγγύηση ολοκλήρωσης.

Το τετράγωνο αστάθειας της Μέσης Ανατολής οριοθετείται αλλά και προεκτείνεται και πέραν αυτού, από τέσσερις χώρες-κορυφές. Την Τουρκία, Αίγυπτο, Σαουδική Αραβία και Ιράν. Άπασες, μουσουλμανικές χώρες με περιφερειακές ηγεμονικές φιλοδοξίες που τις φέρνουν μεταξύ τους σε αντιπαράθεση. Δύο βασικές και διαχρονικά αντίπαλες εθνικές ταυτότητες (Άραβες, Ιρανοί/Πέρσες) συνυπάρχουν με δύο βασικές αντιμαχόμενες μουσουλμανικές ομάδες (Σουνίτες, Σίίτες) παράλληλα και με εκατοντάδες άλλες εθνότητες, φυλές, σχέτες, ομάδες, θρησκείες και αιρέσεις. Κάθε χώρα διαθέτει τις δικές της ιδιομορφίες, χαρακτηριστικά, αδυναμίες και πλεονεκτήματα. Όλες όμως επιδιώκουν για τον εαυτό τους ένα ιδιαίτερο δεσπίζοντα ρόλο στην περιοχή. Συγχρόνως σουνίτες και σίίτες προσπαθούν με κάθε μέσο να εμπεδώσουν την κυρίαρχη παρουσία τους και να προσηλυτίσουν τους κατοίκους των περιοχών αυτών. Υπό αυτές τις συνθήκες αναπτύσσονται αντιπαλότητες σε πολλά επίπεδα υποκείμενες σε ραγδαίες ανακατατάξεις και με τους λαούς να καθοδηγούνται και να χειραγωγούνται από ισχυρούς μηχανισμούς (κρατικούς-θρησκευτικούς).

Επιπλέον, οι λαοί της ευρύτερης περιοχής, βασιζόμενοι στην πολιτιστική καταβολή τους αδυνατούν να κατανοήσουν και να αποδεχθούν τα δυτικά πρότυπα και τρόπο σκέψεως όπως ακριβώς συμβαίνει και αντίθετα. Ίσως μάλιστα αυτή η πολιτιστική τους καταβολή, προερχόμενη από μια θρησκεία που δεν περιορίζεται στο λατρευτικό τομέα αλλά αποτελεί και τον οδηγό της καθημερινής κοινωνικής συμβίωσης και πολιτικής εξουσίας τους, τους καθιστά δύσκολα προσεγγίσιμους από τη δυτική νοοτροπία και τροφοδοτεί μια αντιπαλότητα που ενίοτε εξελίσσεται σε αντιπαράθεση όταν συνυπάρχουν και άλλες προϋποθέσεις.

Στο περιγραφέν τετράγωνο της αστάθειας, παρατηρούμε ότι η Σαουδική Αραβία, μαζί και με τις άλλες χώρες του Κόλπου, αποτελούν το βασικό χρηματοδότη κάθε σουνιτικής προσπάθειας εστιασμένες κυρίως στην αντιμετώπιση της ιρανο-σιϊτικής απειλής. Βέβαια συχνά οι χρηματοδοτούμενες ομάδες-κράτη ευρίσκονται σε αντίθεση μεταξύ τους ή ακόμη αμφισβητούν και τις επιλογές και θρησκευτική ορθότητα/καθαρότητα του χρηματοδότη τους. Η Τουρκία είναι η μόνη χώρα που κατάφερε επιτυχώς (σε αντίθεση με το Ιράν του Σάχη που απέτυχε) να δημιουργήσει μια κοσμική προδιάθεση και θεσμούς αλλά τα τελευταία χρόνια αντιμετωπίζει κλυδωνισμούς που εγείρουν το ερώτημα και την ανησυχία περί μιας ενδεχόμενης «ισλαμοποίησης» της κοινωνίας και του καθεστώτος ή μιας απλής τακτικής κίνησης του κυβερνώντος κόμματος χωρίς βαθύτερο λαϊκό έρεισμα και συνέχεια. Η Αίγυπτος σχοινοβατεί μεταξύ ενός προσωρινού κοσμικού στρατιωτικού καθεστώτος που

ανέτρεψε την ισλαμική ανεργμάτιστη κυβέρνηση των «αδελφών μουσουλμάνων» και της ανησυχίας για ένα αβέβαιο μέλλον και μια πιθανή εμφύλια σύγκρουση στα βήματα της Συρίας. Το Ιράν εμφανίζεται ενισχυμένο μετά την πρόσφατη συμφωνία για το πυρηνικό του πρόγραμμα αλλά αντιμετωπίζει σειρά εσωτερικών οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων που επέτεινε η μακροχρόνια απομόνωση και τα οποία ευελπιστεί να ξεπεράσει με την άρση των περιορισμών. Για όλα αυτά τα καθεστώτα η συριακή κρίση έχει εξελιχθεί όχι μόνο σε ένα σημείο σύγκρουσης των αντικρουόμενων συμφερόντων τους αλλά στο πεδίο όπου πιθανόν να είναι εφικτή η μείωση της ισχύος των αντιπάλων μέσω μιας έμμεσης σύγκρουσης δια «αντιπροσώπων» (proxy war). Η διαιώνιση όμως της σύγκρουσης χωρίς ορατά αποτελέσματα και η ενδυνάμωση του ISIS πιθανόν να οδηγήσει σε δεύτερες σκέψεις περί εξεύρεσης ενός αναγκαστικού συμβιβασμού. Μια ανάλογη εξέλιξη υπήρξε και στον εμφύλιο του Λιβάνου (1975-1991) οπότε η ειρήνευση προήλθε -αρχής γενομένης από την Taif agreement (1989)- από τη συνειδητοποίηση όλων των πλευρών ότι δεν υπήρχε δυνατότητα επικράτησης στο πόλεμο αυτό που είχε εξελιχθεί σε ατελέσφορο αγώνα φθοράς.

Η κατανόηση εκ μέρους όλων των εμπλεκόμενων περιφερειακών δυνάμεων, οντοτήτων και ομάδων ότι η συριακή κρίση δεν αφήνει περιθώρια ανάδειξης νικητού σε συνδυασμό με τις προερχόμενες από τις μεγάλες δυνάμεις πιέσεις είναι δυνατόν να οδηγήσει στην εξεύρεση μιας πολιτικής λύσεως που θα επιτρέψει την ειρήνευση της περιοχής και τη σταδιακή επανεγκατάσταση των προσφύγων. Σε πρώτη φάση προέχει η ειρήνευση μέσω μιας εκχειρίσας και διαχωρισμού των αντιπάλων ενώ θα ακολουθήσει η σταδιακή εφαρμογή μιας πολιτικής λύσεως (σημεία της οποίας έχουν ήδη αναφερθεί). Η λύση αυτή εκτιμάται ότι τελικά (προ του αδιεξόδου) θα είναι αποδεκτή από τους αντιμαχόμενους αλλά θα πρέπει να επιβληθεί στρατιωτικά στο ISIS και πιθανόν και σε ορισμένες άλλες εξτρεμιστικές οργανώσεις. Φυσικά το βάρος της σύγκρουσης πέφτει στις γειτονικές χώρες που θα πρέπει να συντρίψουν την εξτρεμιστική αυτή οργάνωση στο ενιαίο θέατρο επιχειρήσεων Συρίας-Ιράκ. Η προσπάθεια αυτή θα τύχει της αεροπορικής, λογιστικής, πληροφοριακής, επικοινωνιακής, οικονομικής υποστήριξης των μεγάλων δυνάμεων με πιθανή και τη διεξαγωγή και στοχευμένων ειδικών επιχειρήσεων. Ο αγώνας όμως θα πρέπει να αναληφθεί από τις μουσουλμανικές δυνάμεις οι οποίες σε τελευταία ανάλυση έχουν και μερίδιο της ευθύνης αλλά κυρίως εμφανίζονται πλέον ευάλωτες στον κίνδυνο του ισλαμικού εξτρεμισμού. Το βάρος της αντιμετώπισης του ISIS στα πεδία των μαχών δεν μπορεί να αναληφθεί από δυτικά στρατεύματα ένεκα του κινδύνου εμφάνισης της εμπλοκής αυτής ως μιας νέας «σταυροφορίας» και θρησκευτικής και πολιτισμικής σύγκρουσης. Σίγουρα όμως η Δύση (της Ρωσίας συμπεριλαμβανομένης) θα κληθεί να αντιμετωπίσει τα βίαια τρομοκρατικά ξεσπάσματα μιας υποχωρούσης τρομοκρατικής δύναμης.

Πρέπει να αντιληφθούμε ότι για αντιμετώπιση του ISIS δεν επαρκεί η στρατιωτική αντιπαράθεση αλλά απαιτείται μια συνεχής και συνεπής πολιτική «ανάσχεσης» σε όλα τα πεδία (πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, πληροφοριακό,

ιδεολογικό και στρατιωτικό). Την δε στρατιωτική υποχώρηση των εξτρεμιστών πρέπει να συμπληρώσει μια πολιτική αποφυγής αντιποίνων, αμνήστευσης απλών μαχητών και οικοδόμησης βασικών κρατικών θεσμών (state building) για αντιμετώπιση των αναγκών των κατοίκων. Οπωσδήποτε πρέπει να εμποδιστεί το ISIS να εγκαθιδρύσει μια «παράλληλη δομή» που θα καλύπτει τις βασικές ανάγκες των κατοίκων στις πληγείσες περιοχές.

Οποιαδήποτε συμφωνία ειρήνευσης θα έχει να αντιμετωπίσει και τα προβλήματα που θα προκύψουν από το de facto σχηματισμό οντοτήτων, τις τριβές τους με τις αποδυναμωθείσες χώρες και τις πολιτικές εθνοκάθαρσης. Επίφοβη ακόμη και η συνέχιση της εφαρμογής από τους νέους δρώντες, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, παραπλήσιων καταπιεστικών μέτρων με αυτά που εφήρμοζαν επί δεκαετίες τα προηγούμενα καθεστάτα, σε βάρος των νέων πλέον μειονοτήτων. Αναμφίβολα η χάραξη των συνόρων των κρατών της περιοχής ήταν αφύσικη και προϊόν πολιτικών συμβιβασμών των συμφερόντων των μεγάλων δυνάμεων. Η επαναχάραξη τους περικλείει κινδύνους συνολικής αποσταθεροποίησης και δεν εγγυάται την ειρήνευση. Ενίοτε οι μετασεισμικές δονήσεις είναι ισχυρότερες και πλέον καταστροφικές του αρχικά εκτιμώμενου ως κυρίου σεισμού. Η διεθνής όμως εμπειρία έχει αποκτήσει την τεχνογνωσία δημιουργίας ουσιαστικά νέων κρατών-εθνών στα πλαίσια χαλαρών έως και ανύπαρκτων συνομοσπονδιακών δεσμών ώστε να αποφύγει λύσεις μεταβολής των υπάρχοντων και «ιερά» θεσμοθετημένων συνόρων.

Τη στιγμή που γράφεται το παρόν κείμενο (μέσα Δεκεμβρίου 2015) έχουν εμφανιστεί ορισμένα ενθαρρυντικά σημάδια για τη σταδιακή δρομολόγηση μιας εκχειρίας η οποία θα επιτρέψει την ανακούφιση των αμάχων και πιθανόν να οδηγήσει στην εξεύρεση μιας πολιτικής λύσεως. Όπως προαναφέρθηκε, η εξάντληση των εμπλεκομένων και η συνειδητοποίηση του αδιεξόδου και των αρνητικών για όλα τα μέρη συνεπειών, καθιστούν ρεαλιστική την προσπάθεια πολύπλευρων πιέσεων για την έναρξη μιας σταδιακής ειρηνευτικής διαδικασίας. Ήδη στις αρχές Δεκεμβρίου, στο Ριάντ της Σαουδικής Αραβίας, αντιπρόσωποι ομάδων της αντιπολιτεύσεως (από τη μετριοπαθή μέχρι και την εξτρεμιστική πλευρά) πέτυχαν τη συγκρότηση κοινού διαπραγματευτικού μετώπου για τις συνομιλίες υπό την αιγίδα του συνασπισμού των 17 κρατών για την ειρήνευση στη Συρία (17 nation International Syria Support Group). Στις συνομιλίες, που θα επαναληφθούν στη Βιέννη τον προσεχή Ιανουάριο, θα συμμετέχουν και αντιπρόσωποι του καθεστώτος του Άσσαντ. Ενδεχομένως, η πρόσφατη ενδυνάμωση των καθεστωτικών, ένεκα κυρίως της εξωτερικής βοήθειας, να περιορίσει τους ανεδαφικούς στόχους της αντιπολίτευσης και να καταστήσει πιθανή μια συμφωνία. Βεβαίως, υφίσταται και ο κίνδυνος της σκλήρυνσης των θέσεων των καθεστωτικών λόγω της προσωρινή τους ενίσχυσης στα πεδία των μαχών. Η πρόσφατη εκχειρία στη πόλη Homs (09 Δεκεμβρίου) και η απόλυτα επιτυχημένη εκκένωση της συνοικίας Waer από τους εγκλωβισμένους και τις δυνάμεις των αντικαθεστωτικών δημιουργούν ελπίδες για μια μελλοντική αποδυνάμωση των εχθροπραξιών. Μια παροδική ύφεση των

εχθροπραξιών πιθανόν να δώσει ώθηση στις συνομιλίες της Βιέννης. Υπαρκτός όμως και ο κίνδυνος ενδυνάμωσης των συγκρούσεων σε μια προσπάθεια των αντιπάλων μερών να ενισχύσουν τις θέσεις του ενόψει των διαπραγματεύσεων. Οποιαδήποτε πρόοδος των διαπραγματεύσεων σίγουρα θα συνοδευθεί από την εξαπόλυση τρομοκρατικών και προβοκατόρικων επιθέσεων, εντός και εκτός Συρίας, από το «Ισλαμικό Κράτος» και άλλες εξτρεμιστικές ισλαμιστικές ομάδες με στόχο τον εκτροχιασμό των ειρηνευτικών προσπαθειών.

Αναπόφευκτα η Μέση Ανατολή ένεκα πολλών ιδιαιτεροτήτων θα συνεχίσει να παράγει περιοδικά εστίες αστάθειας και ανάφλεξης. Η προσοχή μας πλέον πρέπει να εστιαστεί στην παρεμπόδιση δημιουργίας «αποτυχημένων κρατών-failed states» στην ευρύτερη Μέση Ανατολή αλλά και στην αφρικανική ήπειρο. Ο μείζων κίνδυνος δεν είναι το «Ισλαμικό Κράτος» αλλά η δημιουργία «failed states» και κατά επέκταση των συνθηκών που δημιουργούν αυτά, όπου θα κυριαρχεί η τυφλή βία όλων εναντίον όλων και η απελπισία θα είναι ο μοναδικός οδηγός των ανθρώπων. Άρα μονίμως θα υφίστανται ευνοϊκές συνθήκες ανάπτυξης της κάθε είδους τρομοκρατίας. Σαν τη Συρία όμως υπάρχουν αρκετά άλλα υποψήφια «failed states» και επείγει η σταθεροποίηση τους πριν καταστεί μη αναστρέψιμη η διαδικασία κατάρρευσης τους και δημιουργίας συνθηκών εμφυλίου πολέμου άρα και γιγάντωσης προσφυγικών-μεταναστευτικών ρευμάτων και τρομοκρατίας. Η ανεξέλεγκτη προσπάθεια μετακίνησης απελπισμένων ανθρώπων από τα «failed states» σίγουρα θα αποσταθεροποιήσει όχι μόνο τις γειτονικές χώρες αλλά θα επιφέρει μια βίαιη και ανεξέλεγκτη μεταβολή της εθνοτικής-θρησκευτικής-φυλετικής-πολιτιστικής ταυτότητας και άλλων περιοχών με απρόβλεπτες συνέπειες σε μια αναπόφευκτη λογική δράσης-αντίδρασης. Ας μη ξεχνάμε τις συνέπειες της αναγκαστικής μετανάστευσης λαών στην ανθρώπινη ιστορία.

Άρα απαιτείται συνεχής παρακολούθηση, πληροφόρηση, αξιολόγηση, πρόβλεψη, διάγνωση και έγκαιρη επέμβαση με διεθνή συνεργασία ώστε να προληφθεί η δημιουργία «failed states» μέσω μείωσης των ανισοτήτων και οικοδόμησης θεσμών και παροχής στοχευμένης βοήθειας. Σε αυτή τη διαρκή προσπάθεια η ειρήνευση της Συρίας αποτελεί ένα σημαντικό πρώτο βήμα και οι συνθήκες έχουν πλέον ωριμάσει. Το βάρος της προσπάθειας πρέπει να αναληφθεί από τη διπλωματία έχοντας όμως επίγνωση ότι η επιβολή της ειρήνευσης επιβάλλει περιορισμό των επιδιώξεων όλων των εμπλεκόμενων (μάλλον έχει επιτευχθεί σε σημαντικό βαθμό) αλλά και τη δέσμευση στρατιωτικής χερσαίας εμπλοκής με τις αναμενόμενες και αναπόφευκτες απώλειες και κόστος. Η αισιοδοξία μου βασίζεται και στο γεγονός ότι το κόστος αντιμετώπισης των συνεπειών της συριακής κρίσεως, για όλους τους παίκτες, αρχίζει να γίνεται μεγαλύτερο του πιθανού κόστους επίλυσης της, η δε εκταμίευση πιθανών κερδών αβέβαιη.

Ίσως η τραγικότερη επισήμανση του κειμένου είναι η μη αναφορά στον βασικό θύμα της συριακής κρίσεως: το συριακό λαό, ανεξαρτήτως θρησκείας, εθνότητας, σέχτας κλπ. Δυστυχώς ο λαός αυτός παγιδευμένος στις επιδιώξεις εξωτερικών δυνάμεων και στην ένταση των συγκρούσεων του εμφυλίου πολέμου υφίσταται τα

δινά της σύγκρουσης χωρίς ουσιαστικά να δύναται να επιβάλλει ή τουλάχιστον να προβάλλει τις επιθυμίες του. Η σύγκρουση υποκριτικά διεξάγεται για αυτόν με την όλο και μεγαλύτερη εμπλοκή ξένων αλλά το μέγιστο κόστος της σφαγής πληρώνεται από τον ίδιο και χωρίς να μπορεί πλέον να αντιδράσει.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ- Υποστράτηγος (εα)

- Πτυχιούχος τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών Παντείου Πανεπιστημίου
- Μεταπτυχιακό στις Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγικές Σπουδές στο Πάντειο Πανεπιστήμιο
- Μέλος του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών (ΕΛΙΣΜΕ)
- Συνεργάτης του Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων (ΙΔΙΣ)
- Διαλέκτης στη ΣΕΘΑ
- 0030-210-6543131, 0030-6983457318
- rafaelmarippo@yahoo.gr